

3^e Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:**Reactie van deputaten CGK en antwoord op de reacties van deputaten GKV en CGK**

INHOUDSOPGAVE

1.	REACTIE VAN DEPUTATEN CGK	2
	Reactie op rapport ‘Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?’	2
	<i>Algemeen</i>	2
	<i>Inhoudelijk</i>	2
	<i>Kerkelijk</i>	3
2.	ANTWOORD OP DE REACTIES VAN DEPUTATEN GKV EN CGK	4
	2.1 <i>Inleiding</i>	4
	2.2 <i>Herkenning</i>	4
	2.3 <i>Exegese en hermeneutiek</i>	6
	2.3.1 Twee kanten van dezelfde zaak	6
	2.3.2 Niet twee woorden voor dezelfde zaak	7
	2.3.3 De hermeneutische problematiek	7
	2.4 <i>Verwerking Schriftgegevens betreffende de verhouding tussen man en vrouw</i>	10
	2.4.1 Relevante gegevens	10
	2.4.2 ‘Adam eerst’: een normatief gegeven?	12
	2.5 <i>Ambtsopvatting</i>	13
	2.6 <i>Conclusies</i>	14
	2.7 <i>Nawoord</i>	15
	Bijlage: Errata op het 1 ^e rapport	16

1 REACTIE VAN DEPUTATEN CGK

----- **Reactie op rapport 'Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?'**

voor de Landelijke Vergadering van 2004 van de Nederlands Gereformeerde Kerken

Algemeen

Deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland, van de CGK hebben in diverse opzichten met waardering en respect kennis genomen van het rapport inzake vrouwelijke ambtsdragers dat op de LV van 2004 dienen zal.

Het is duidelijk, dat de commissie die dit rapport heeft samengesteld zich op een grondige manier van haar studieopdracht heeft gekweten. Het rapport ademt zorgvuldigheid en breedheid. Deputaten proeven hierin, dat de commissie - met de LV - van oordeel is, dat het hier om principiële vragen gaat, die niet zonder nauwlettend en gezamenlijk luisteren naar het Woord van God kunnen en mogen worden beslist.

We herkennen in die zorgvuldigheid eenzelfde motief als in het rapport 'Vrouw en ambt', dat met de meerderheidsconclusies in 1998 door de generale synode van de CGK werd aanvaard.

Binnen deputaten is juist in het licht van deze waarneming een besef van bevreemding gerezen, wanneer we waarnemen, dat in een aantal gemeenten binnen het verband van de NGK al is overgegaan tot het aanstellen van vrouwelijke ouderlingen. Aan deze bevreemding is namens ons deputaatschap op uw vorige LV uiting gegeven. De besluitvorming rond een zo principiële kwestie is daarmee nogal belast. Het zou in overeenstemming met het karakter van deze materie, en het landelijke gewicht ervan, zijn geweest, wanneer de desbetreffende kerkenraden tot de orde waren geroepen. Bij het beslissende karakter van de behandeling van uw rapport op de LV worden door sommigen dan ook vragen gesteld.

Wij zouden deze opmerkingen niet hebben gemaakt, wanneer we er in het verband van de CGK niet mee waren geconfronteerd in plaatselijke situaties waar gemeenten van CGK en NGK een samenwerkingsverband hebben.

Inhoudelijk

Inhoudelijk op onderdelen van het betoog van het rapport ingaan, kan moeilijk van ons worden gevraagd. U hebt trouwens van de besluitvorming en de daaronder liggende studie van de synode van 1998 kennis genomen.

Wat kon worden vastgesteld is, dat de conclusies van het rapport gebaseerd zijn op een hermeneutische keuze, waardoor van een aantal besproken schriftgegevens is gezegd, dat die om redenen van contextualiteit niet doorslaggevend kunnen zijn. Dat de hermeneutische vragen, zoals ze in het rapport aan de orde worden gesteld, noodzakelijke vragen zijn, wordt door ons erkend. Dat uw commissie er kennelijk mee geworsteld heeft, en er niet lichtvaardig mee is omgegaan, wordt evenzeer erkend en gerespecteerd.

Toch hebben deputaten behoefte hier, zij het slechts in algemene zin - een opmerking bij te maken, die uiting geeft aan zorg. Die is namelijk, dat de hermeneutische keus van het rapport tot gevolg heeft, dat een aantal schriftgegevens niet in hun bedoeling opengaan, maar als voor ons niet relevant kunnen worden terzijde gesteld. Deze hermeneutische discussie, dit dilemma zelfs, heeft ook op de synode van 1998 een rol gespeeld.

3^e Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:

Reactie van deputaten CGK en antwoord op de reacties van deputaten GKV en CGK

Wat de doorslag heeft gegeven is het verlangen geweest om de Schriften ook op deze punten open te laten, en niet te sluiten.

Juist dit punt is naar onze overtuiging cruciaal. Ondanks het feit, dat we de eerlijke worsteling van uw commissie onderkennen, betreuren we de gemaakte keus, omdat per saldo de Schrift op deze manier eerder gesloten dan geopend wordt.

Kerkelijk

In het rapport is de vraag besproken of verdergaande openstelling van de ambten de 'kleine oecumene' belemmert. Het gegeven positieve antwoord op die vraag voor wat de CGK betreft, wordt door deputaten onderschreven. Wij realiseren ons, dat de landelijke contacten sterk gereduceerd zijn, al zijn deputaten zich ervan bewust, dat het door de synoden van 1998 en 2001 uitgesproken verlangen naar herstel van een wezenlijker niveau van contact geen beleefdheid was, maar een zeer bewust gemeente uitspraak. Aanvaarding van de aanbeveling van het rapport zal als een zeer ernstige belemmering daartoe worden opgevat.

Echter moet ook niet vergeten worden welke gevolgen dit plaatselijk kan hebben. Een rechtstreeks probleem kan ontstaan voor de gemeenten van NGK en CGK die een structureel samenwerkingsverband met elkaar hebben. Ambtsdragers en gemeenteleden van de NGK zullen zich bij het niet gebruiken van de vrijheid tot het aanstellen van vrouwelijke ambtsdragers belemmerd voelen werkelijk te participeren aan de besluiten van de eigen kerkgemeenschap, en van christelijke gereformeerde kerken en hun ambtsdragers wordt uiteraard verwacht, dat ze zich houden aan de besluiten van de generale synode, zodat zich een pijnlijke frictie van verschillende loyaliteiten kan voordoen.

Wanneer wij een appel op u doen met het bovenstaande rekening te houden, ligt uiteraard het zwaartepunt bij de gemaakte opmerkingen over de hermeneutiek. Dat er in de kerkelijke verhoudingen pijn kan ontstaan is van een andere orde, maar daarom nog niet te veronachtzamen.

Broeders en zusters, het is onze intentie u met het bovenstaande te dienen in uw grote verantwoordelijkheid om te handelen in dienst van Jezus Christus, de Koning van de kerk.

Namens deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland van de Christelijke Gereformeerde Kerken,

J.W. Maris, voorzitter

J.W. Schoonderwoerd, secretaris

2 ANTWOORD OP REACTIES VAN DEPUTATEN GKV EN CGK

2.1 Inleiding

Ter voorbereiding op de LV Lelystad 2004 hebben onze kerken het rapport *Vrouwelijke ouderlingen en predikanten?* (april 2003) ontvangen. Daarin kondigden we een aparte rapportage aan over de eventuele reacties die we zouden ontvangen van de ‘Deputaten ‘Kerkelijke Eenheid’ van de GKV en van de ‘Deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders’ van de CGK. De reactie van de deputaten GKV is de kerken reeds toegezonden, de reactie van de deputaten CGK staat in hoofdstuk 1 van dit rapport.

We spreken in de richting van de deputaatschappen van beide kerken onze hartelijke waardering uit voor het feit dat zij - ondanks hun wat kwetsbare positie - op ons rapport hebben willen reageren en voor de heldere wijze waarop zij dat hebben gedaan. Met name de uitgebreide reactie van de deputaten GKV heeft ons als commissie gestimuleerd een aantal kernelementen uit ons rapport verder toe te lichten en op een enkel punt te preciseren.

Als commissie menen we er goed aan te doen nu al in te gaan op de kritische en (soms) verontruste kanttekeningen die beide deputaatschappen bij ons rapport geplaatst hebben. De besprekingen van ons rapport in kerkenraden en regio's beginnen immers op gang te komen en in dat kader is volgens ons een reactie op de opmerkingen van beide deputaatschappen nuttig en zelfs nodig. Enige terughoudendheid willen we hierbij overigens wel in acht nemen. In elk geval is het niet aan ons om in te gaan op die aspecten van beide reacties die het kerkelijke samenleven van CGK, GKV en NGK betreffen (zie ook *Vrouwelijke ouderlingen en predikanten?* 9.3.3). Wel willen we hieronder ingaan op:

1. Enkele punten van herkenning in de reacties van de deputaten GKV en CGK.
2. De verhouding tussen Schriftuitleg (exegese) en Schriftverstaan (hermeneutiek) in ons rapport. De deputaten GKV stellen die in hun punt 4 aan de orde.
3. Wat door beide deputaatschappen als een ernstig tekort van ons rapport beschouwd wordt, namelijk dat voor hun gevoel wezenlijke Schriftgegevens betreffende de verhouding tussen man en vrouw niet vruchtbaar worden gemaakt voor de huidige bezinning.
4. Het mogelijke nut dat - volgens de deputaten GKV - een bezinning op de ambtsopvatting zou kunnen hebben.

2.2 Herkenning

De reacties van de deputaten CGK en de deputaten GKV zijn in hoofdzaak kritisch. Dat betekent echter allerminst dat punten van herkenning ontbreken. Enkele daarvan willen we naar voren halen.

De deputaten CGK geven aan dat zij “in diverse opzichten met waardering en respect kennis (hebben) genomen van het rapport”. Zij herkennen achter de zorgvuldige en brede wijze waarop de commissie zich van haar opdracht heeft gekweten “eenzelfde motief als in het rapport *Vrouw en ambt*, dat met de meerderheidsconclusies in 1998 door de generale synode van de CGK werd aanvaard.” En zij erkennen “Dat de hermeneutische vragen, zoals ze in het rapport aan de orde worden gesteld, noodzakelijke vragen zijn ...”.

3^e Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:

Reactie van deputaten CGK en antwoord op de reacties van deputaten GKV en CGK

De deputaten GKV stellen op pag. 2¹: “Het is terecht dat het rapport niet blijft staan bij de *Schriftuitleg*, maar doorvraagt naar het *Schriftverstaan*. (...) Daarbij raakt het rapport aan vragen die niet makkelijk eenduidig te beantwoorden zijn, maar waar niemand aan voorbij kan gaan. Het is de kracht van het rapport dat het die vragen onder ogen heeft willen zien.” (zie ook pag. 4 en conclusie 4 op pag. 8) En in hun slotwoord (zie pag. 9) schrijven de deputaten: “Het rapport van de commissie (...) heeft ons gestimuleerd om (opnieuw) na te denken over de zaken die daarin aan de orde worden gesteld. Wij verhehlen niet dat wij op allerlei vragen ook geen afgeronde antwoorden hebben. Die antwoorden zullen we moeten zoeken in biddend opzien tot God.”

We proeven in de opmerkingen van de deputaten CGK op een heel fundamenteel niveau verwantschap met elkaar. En uit de reactie van de deputaten GKV blijkt openheid voor en affiniteit met zowel de vragen waarmee wij in ons rapport bezig zijn geweest, als de wijze waarop we met de behandeling van die vragen zijn omgegaan.

Het lijkt ons de moeite waard dit te onderstrepen. Wij putten er de hoop uit, dat we samen verder zullen komen, dan op grond van de overheersende plaats van de kritiek in beide reacties het geval lijkt te zijn.

Niettemin, omdat de kritiek in beide reacties overheerst, dienen we nu vooral daarop in te gaan. Daarbij merken we op, dat waar we ons vooral beperken tot de in 2.1 aangegeven hoofdzaken, er - met name door de deputaten GKV - heel wat andere punten van kritiek zijn geuit, die een deugdelijke grond missen omdat ze op een onzuivere weergave van ons rapport berusten.² Een bespreking van al die punten vinden we in dit stadium niet nodig. Wel adviseren we de kerken om het eigen beeld van het rapport geheel op basis van een zelfstandige lezing van het rapport tot stand te laten komen.

¹ Bij de verwijzing naar de reacties van de deputaten GKV en CGK hanteren we de bladzijdennummers uit het 2^e rapport van onze commissie aan de kerken (LV2004.25.4.1) en uit dit rapport.

² Ter illustratie volgen hier twee voorbeelden van zulke punten.

1. De deputaten GKV stellen in 4.3: “Wat de doorslag geeft is het feit dat wij deel uitmaken van een cultuur waarin vrouwen in hun relatie met mannen geëmancipeerd zijn, en dat er aan die emancipatie ook kanten zitten die door veel christenen als goed beleefd worden (104-109).”

Onze reactie: Hoewel het genoemde feit een niet onbelangrijke rol in ons rapport speelt, is doorslaggevend, dat wij dit feit kunnen plaatsen binnen een door de Schrift zelf gevormd hermeneutisch kader! (zie 6.5 en 6.6.3).

2. In 5.2, kleine letters, tweede alinea stellen de deputaten GKV: “Wat op blz. 30 van het rapport nog een vraag is, “op zich niet illegitiem”, is op blz. 77 een argument om het ‘eerste-zijn’ van Adam niet als een scheppingsordening te zien.” In lijn hiermee schrijven de deputaten (pag. 6/7, resp. laatste en eerste alinea): “Hoe komt het dat het rapport niet verder komt in het uitwerken van wat de differentiatie tussen man en vrouw in onze tijd zou kunnen of moeten betekenen? Binnen het rapport kunnen we alleen als verklaring vinden de wat steeds binnensluipende suggestie dat de prioriteit van de man in Gen. 1-3 een weerspiegeling en verklaring is van de patriarchale cultuur van het oude Israël (de “niet illegitieme” vraag van blz. 30, die op blz. 77 een argument geworden is; zie hierboven § 5.2).”

Onze reactie: Hetgeen hier staat is beslist onjuist. Het antwoord op de op pag. 6 gestelde vraag (“Hoe komt het dat...”) is eenvoudig: we wilden niet dieper op de materie ingaan dan voor het voldoen aan onze opdracht noodzakelijk was. Verder verwarren de deputaten hier de betekenis die het eerste zijn van Adam in Gen. 2 en 3 heeft, met de betekenis die ‘het eerste zijn’ in het oude Israël in het algemeen had. Op dat laatste - al aangestipt op pag. 30 - borduren wij voort op pag. 77. Tenslotte, de mogelijkheid dat de prioriteit van de man in Gen. 2-3 een weerspiegeling zou kunnen zijn van Israëls patriarchale cultuur speelt geen rol in de hoofdlijn van ons betoog.

2.3 Exegese en hermeneutiek

De deputaten GKV hebben de indruk gekregen, dat ons rapport op twee gedachten hinkt. In 4.1 constateren ze dat in ons rapport Schriftuitleg (exegese) wordt vervangen door Schriftverstaan (hermeneutiek) en concluderen ze dat Schriftverstaan en Schriftuitleg tegenover elkaar gezet worden. In 4.2 stellen ze vast: “Het leven (van een argumentatie gebaseerd op Schriftuitleg) lijkt sterker te zijn dan de leer (Schriftverstaan *in plaats van* Schriftuitleg).”

De deputaten GKV leggen hier terecht de vinger bij een bepaalde onduidelijkheid in ons rapport, die we hieronder naar vermogen willen verhelderen. Gehéél opklaren kunnen we deze onhelderheid echter niet, omdat ze gegeven is met het leesproces als zodanig.

2.3.1 Twee kanten van dezelfde zaak

De conclusie dat de ambten van ouderling en predikant ook voor zusters kunnen worden opengesteld, is de uitkomst van een complex proces. Het uitgangspunt daarvan was en is ook gebleven: het lezen van de Bijbel. In dat proces komt van alles aan de orde: de uitleg van de Bijbel natuurlijk, evenals de wijze waarop zowel de vaders als tijdgenoten daarmee omgegaan zijn. Gaande het proces worden diverse bewegingen gemaakt: van Schriftdeel naar Schriftgeheel en omgekeerd van het geheel naar het deel; van Schriftuitleg naar Schriftverstaan en van het verstaan terug naar de uitleg; van de Bijbel naar het leven en omgekeerd van het leven naar de Bijbel. Zo'n leesproces kan eigenlijk niet ontbonden worden in factoren. Exegetische en hermeneutische argumenten kunnen niet keurig in twee aparte bestanden opgeslagen worden.

Kijken we vanuit dit oogpunt naar het rapport, dan ontdekken we dat daarin aanleiding bestaat voor misverstanden. Het uitgangspunt zoals dat verwoord wordt in 5.2.1 lijkt ons helder en zuiver. Maar hoewel we keer op keer benadrukken, dat er tussen exegese en hermeneutiek een nauwe samenhang en een voortdurende wisselwerking bestaat en heeft te bestaan (zie 5.2.1 en 7.1), wekken we op andere momenten toch de indruk dat exegese en hermeneutiek twee op zichzelf staande grootheden zijn. Zo hebben we het in hoofdstuk 4 over ‘argumenten die in strikte zin exegetisch van aard zijn’ (zie pag. 19 en pag. 55). In 7.3.1 schrijven we dat ‘om hermeneutische redenen’ de ruimte die de concrete voorschriften van Paulus opeisen kleiner wordt. En in advies 2, punt 2 pag. 114 vragen we de kerken of zij ‘de beweging van de exegese naar de hermeneutiek’ kunnen meemaken. Zo overzichtelijk ligt het echter niet. In hoofdstuk 4 komen hermeneutische momenten voor (zie 4.3.1, 4.3.3.5, pag. 31 en 4.6.3.1). En wat wij in hoofdstuk 7.2 doen is - zie 5.2.1 - toch echt exegese.

De suggestie die van ons rapport uitgaat, dat er eerst een exegetisch traject bewandeld wordt dat vervolgens afgelost wordt door een hermeneutisch traject, doet de feitelijke gang van zaken dus niet helemaal recht. In onze uiteindelijke standpuntbepaling heeft het hele leesproces een rol gespeeld en sluiten exegetische en hermeneutische argumenten nauw bij elkaar aan.

Het is nu niet doenlijk om op dit punt de formuleringen in ons rapport bij te stellen. Het verdient echter wel aanbeveling om - waar dit aan de orde is - bovenstaande toelichting in gedachten te houden.

We zijn er de deputaten GKV erkentelijk voor dat zij de vinger bij deze onduidelijkheid in ons rapport hebben gelegd, omdat het hier gaat om meer dan alleen een verheldering

van de gebruikte termen. Het goede verstaan van elkaar en de voortgang van de bezinning hebben er baat bij.

2.3.2 Niet twee woorden voor dezelfde zaak

Hier moet echter aan toegevoegd worden dat exegese en hermeneutiek wel twee kanten van, maar niet twee woorden voor dezelfde zaak zijn. Hoewel hermeneutiek geënt is op en afhankelijk is van exegese heeft ze tegelijk een eigen taak en verantwoordelijkheid, die niet in de plaats van exegese komt en die niet los van of tegenover exegese staat. Ze doet echter wel volop mee in de wijze waarop de exegetische resultaten uiteindelijk verwerkt en toegepast worden. Ons rapport geeft daar ook voorbeelden van. De wijze waarop de kerk van Christus omgaat met de zogenaamde ceremoniële wetten van het Oude Testament, wordt door de vervulling daarvan in Christus geregeerd (zie 6.1.5). En voor de wijze waarop onze vaders omgingen met de zogenaamde burgerlijke wetten van het Oude Testament, is hun hermeneutiek verantwoordelijk (zie 6.2.1, pag. 69).

Dit verklaart en rechtvaardigt dat in ons rapport twee gedachtelijnen samengaan. De éne meer door de exegese en de andere meer door de hermeneutiek bepaald.

2.3.3 De hermeneutische problematiek

Hoe wenselijk en zinvol de in 2.3.1 genoemde nuancering ook is, uiteindelijk wordt de hoofdlijn van ons rapport er niet anders van: het blijft ons voorstel om het zwaartepunt in de bezinning niet langer te leggen bij de steeds wisselende (detail)exeges. De Bijbel zelf biedt volgens ons niet alleen ruimte aan schriftgeleerden, maar ook aan wijzen, profeten en anderen met gaven van hoofd en hart (pag. 108). De contextbepaaldheid van de bijbelse voorschriften vormt één centraal aspect van onze overwegingen, maar de eigen vrijheid en verantwoordelijkheid van de mens als beelddrager van God om het leven vorm te geven vormt een ander centraal aspect.

Om verschillende redenen zijn we bij dit standpunt uitgekomen.

De eerste reden is, dat wij - na een uitvoerige bezinning op exegetische vragen (zie 4.2 - 4.6) - tot de conclusie komen dat op basis van een deskundige exegese, die getuigt van eerbied voor Gods Woord, meerdere standpunten verdedigbaar blijven (zie 4.7). Ook de exegetische argumenten waarmee wij in 7.2 onderbouwen dat Paulus' voorschriften in 1 Kor. 11 en 1 Tim. 2 nauw verweven zijn met de toenmalige context, zijn verre van onbetwistbaar. Andere keuzes blijven verdedigbaar. Naar onze overtuiging zal daarom een nog langduriger en grondiger exegetiseren ons niet verder helpen bij het onderbrengen van alle bijbelse gegevens in één totaalplaatje (pag. 53).

Weliswaar begrijpen we heel goed de motieven die - naar wij vermoeden - de deputaten GKV hebben, om liefst op basis van uitsluitend exegetische argumenten hun positie te bepalen. Zo immers hebben we vanouds op principiële gronden het 'Sola Scriptura' invulling gegeven. En daaruit vloeit het 'klassieke Schriftberoep' voort: Wat op basis van nauwkeurige exegese is vastgesteld, heeft de kracht van een 'Zo spreekt de HERE.' Exegese verschaft zo de vaste, objectieve basis waarvan we bij het nemen van onze beslissingen moeten uitgaan. Ons inziens onderstreept de hele bezinning op de vrouw in het ambt - die staat overigens niet op zichzelf, zie 6.6.1 - dat exegese niet altijd de gewenste duidelijkheid biedt, noch de vaste grond waarop we hopen. Laat staan dat exegese dan de gewenste eensgezindheid zou verschaffen.

Kortom, wij proeven bij de deputaten GKV een optimisme ten aanzien van de mogelijkheden van de exegese dat wij niet delen.

3^e Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:

Reactie van deputaten CGK en antwoord op de reacties van deputaten GKV en CGK

De tweede reden is, dat de exegese simpelweg niet het enige centrale aandachtspunt is in de bezinning op de vrouw in het ambt.

Het is goed om ons op dit punt even los te maken van de kwestie van de vrouw in het ambt en ons te richten op de maatschappelijke context waarbinnen deze kwestie aan de orde is gekomen en wel móést komen. De context is de emancipatie van de vrouw en de doorwerking daarvan in het kerkelijke leven. Mannen en vrouwen gaan in het huwelijk en daarbuiten in het algemeen op voet van gelijkheid met elkaar om. Dit is zo'n natuurlijk en van harte aanvaard gegeven, dat mannen en vrouwen zich geen situatie wensen dat het anders is. We moeten er zelfs niet aan denken dat wij zouden moeten terugkeren naar de traditionele man-vrouw en ouder-kind verhoudingen die sommige allochtone culturen in Nederland nog kennen (hoewel die veel dichter bij de cultuur van de Bijbel-tijd staan dan de onze)! Het gevolg hiervan is, dat voorschriften die inhouden dat de vrouw haar/de man onderdanig heeft te zijn heel ver bij leden van onze gemeentes vandaan staan (zie 6.4.2 punt 3). En dat terwijl deze uiterst heldere, en vanuit exegetisch oogpunt nauwelijks voor misverstand vatbare voorschriften, het abc van de nieuwtestamentische vermaningen omtrent de omgang tussen man en vrouw zijn! Dit gaat niet alleen op voor Nederlands Gereformeerden, maar ook voor Christelijke en Vrijgemaakt Gereformeerden. Hier kan geen enkele exegese, hoe contextgevoelig ook, wat aan veranderen.

Ter illustratie van het feit dat 1. ook binnen de GKV de emancipatie op heel natuurlijke wijze haar beslag heeft gekregen en 2. ook daar een reële discrepantie is ontstaan tussen exegese en werkelijkheid, valt te wijzen op de bezinning binnen de GKV op het stemrecht voor vrouwen bij ambtsdragerverkiezingen. In 1993 is aan de vrouw dit stemrecht verleend.³ Eén van de klassieke bezwaren tegen stemrecht voor vrouwen luidde, dat dit strijdig was met 1 Kor. 14:34-36. Immers, stemmen is een vorm van spreken en spreken wordt vrouwen in 1 Kor. 14 niet toegestaan. Het rapport en de synode stellen echter vast, dat in deze tekst alleen wordt uitgesproken, dat vrouwen niet mogen meedoen aan het openbare debat waarin de profetie kritisch getoetst wordt. Dat beoordelende spreken - wie dat doet staat boven de spreker - is in de eerste plaats taak van de mannelijke oudsten.⁴ Hoewel deze - overigens uitermate twijfelachtige! - uitleg een afdoende antwoord geeft op een in stelling brengen van 1 Kor. 14:34-36 tegen het vrouwenkiesrecht, veroorzaakt ze problemen van heel andere aard. Willen vrouwen naar de geest van deze uitleg handelen, dan komen allerlei vanzelfsprekendheden ter discussie te staan. Mogen zusters in beroepings- en hoorcommissies? Die beoordelen immers profetieën annex preken? Mogen zusters zich op gemeentevergaderingen wel uitspreken over het kerkenraadsbeleid? Dan beoordelen zij immers in het openbaar broeders? En hoe hebben zij zich op te stellen op bijbel- en gesprekskringen? Vragen als deze zullen in niemand opgekomen zijn. Maar dat bevestigt alleen maar dat de op een Generale Synode vastgestelde uitleg van 1 Kor. 14:34-36 allang is achterhaald door de feiten, i.c. het leven zelf. En geen mens heeft daar problemen mee. Hier is volgens ons als commissie de geloofwaardigheid van zowel de Schriftuitleg als het Schriftgebruik in het geding.

Terzijde, verschaft de door de Generale Synode vastgestelde uitleg van 1 Kor. 14:34-36 werkelijk de vaste, 'objectieve' grond op basis waarvan ingrijpende besluiten omtrent de inrichting van het kerkelijke leven genomen kunnen worden? Of roept deze exegese een schijnzekerheid in het leven, die net zo lang duurt als dat de exegese stand houdt?

³ Uitvoering informatie hierover is te vinden in *Vrouwenstemrecht in de kerk: besluittekst en commissierapport van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Ommen 1993*, Barneveld 1993²

⁴ Zie *Vrouwenstemrecht*, 69, 90 en 99.

3^e Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:

Reactie van deputaten CGK en antwoord op de reacties van deputaten GKV en CGK

Deze volstrekt natuurlijke doorwerking van de emancipatie op alle niveaus van het leven - ook het kerkelijke - en de zelfs dankbare acceptatie daarvan door mannen en vrouwen binnen de christelijke gemeentes is zowel de oorzaak van de bezinning op de vrouw in het ambt, als de achtergrond tegen welke deze bezinning plaatsvindt. Wil de bezinning op de vrouw in het ambt op een geloofwaardige wijze gevoerd worden, dan kan zij niet geïsoleerd worden van de wijze waarop mannen en vrouwen in de huidige praktijk van het kerkelijke leven met elkaar omgaan.

Hoewel we begrip hebben voor het feit, dat beide deputaatschappen geheel voorbijgaan aan deze hermeneutische problematiek, ervaren we het toch als een gemis. Wil het namelijk tot een evenwichtige beoordeling van ons rapport komen en, wat nog veel belangrijker is, tot een geloofwaardige bezinning op 'de vrouw in het ambt', dan dient ook dit aspect van de hermeneutische problematiek volstrekt serieus genomen en recht gedaan te worden.

Van belang in dit verband is, dat deze hermeneutische problematiek een gedéelde problematiek is. De Christelijke Gereformeerde predikant B. Loonstra heeft er een scherp oog voor, en in ons rapport hebben wij meer dan eens - zie 6.5.3 en 6.6.3 - verwezen naar het werk van J. Douma. Hij heeft zich intensief bezig gehouden met de vraag hoe wij de afstand tussen de Bijbel en onze tijd hermeneutisch moeten verwerken. Wij hoopten dat aansluiting bij zijn werk als een brug tussen de GKV en ons rapport zou kunnen functioneren. Naderhand ontdekten we overigens, dat deze rol misschien nog wel meer is weggelegd voor het recente werk van A.L.Th. de Bruijne (universitair docent aan de Theologische Universiteit te Kampen)⁵. In de tijd dat wij ons rapport afronden, publiceerde hij enkele artikelen, die op wezenlijke punten een opvallende overeenkomst met ons rapport vertonen⁶.

Dit versterkt ons in het hierboven uitgesproken vertrouwen, dat we samen op menig punt nog verder zullen komen, dan op grond van de uitgebrachte kritiek het geval lijkt te zijn.

⁵ We denken in het bijzonder aan 'Navolging en verbeeldingskracht', het laatste van de drie hoofdstukken die hij schreef in Trimp, C.(red.), *Woord op schrift. Theologische reflecties over het gezag van de Bijbel*, Kampen 2002, 195-237. Van betekenis zijn ook zijn artikelen 'Christelijke ethiek tussen wet, schepping en gemeenschap. Een positionering naar aanleiding van Romeinen 12, 1 en 2', *Radix* jrg. 27, nr. 2/3, 2001, 116-148 en 'Kleine zelfstandigen? Verdediging en nuancering van een artikel over Romeinen 12 en de ethiek', *Radix*, jrg. 29, nr. 1, 2003, 1-10

⁶ Het is niet ons oogmerk de gedachten van De Bruijne te annexeren voor ons rapport en de daarin verdedigde standpunten. Immers, 1. De Bruijne heeft een eigen agenda en 2. de inzet van zijn artikelen is veel breder dan die van ons rapport. Toch zijn er onmiskenbaar fundamentele overeenkomsten. De Bruijne verwerkt onder meer de opvatting dat het historische niet van de Bijbel afgepeld kan worden (Navolging, 200). Zie ons rapport 6.2.1, m.n. de slotalinea en 7.3.2. Ook sluit hij aan bij de gedachte dat wij in Christus weer mogen handelen als Adam (Navolging, 207-208). Zie ons rapport 6.5. in het bijzonder pag. 82, eerste alinea! Heel verrassend is, dat De Bruijne (Kleine zelfstandigen, 9) óók spreekt over 'de relatieve zelfstandigheid van de mens'. Dezelfde uitdrukking gebruiken wij in hetzelfde verband, pag. 82. Over de exegeese stelt De Bruijne: "Soms lijken twee tegengestelde redeneringen mogelijk met gelijkwaardige kracht." (Navolging, 228) Een illustratie hiervan is heel hoofdstuk 4 van ons rapport. Zie verder ons rapport, 5.1.2, pag. 57. Elders stelt De Bruijne: "De exegeet vormt één van de gaven binnen het netwerk van de gemeente. Zijn dienst is belangrijk, maar niet allesbepalend." (Navolging, 229, zie ook 230) In zinnen als deze klopt het hart van ons rapport, zie pag. 108, laatste alinea!

2.4 Verwerking Schriftgegevens betreffende de verhouding tussen man en vrouw

Enkele zinsneden zijn kenmerkend voor de reactie van beide deputaatschappen op ons rapport.

Uit de CGK-reactie (zie pag. 2):

“Toch hebben deputaten behoefte hier, zij het slechts in algemene zin - een opmerking bij te maken, die uiting geeft aan zorg. Die is namelijk, dat de hermeneutische keus van het rapport tot gevolg heeft, dat een aantal schriftgegevens niet in hun bedoeling opengaan, maar als voor ons niet relevant kunnen worden terzijde gesteld.”

En uit de GKV reactie (zie pag. 8, conclusies):

“(..)

3. Het Schriftverstaan zoals het rapport dat bepleit zoekt onvoldoende aansluiting bij de Schriftuitleg. Als gevolg daarvan heeft de Schrift onvoldoende aan het woord kunnen komen wanneer de eindconclusie getrokken wordt. (..)
5. Het rapport vertoont een manco wat betreft de verwerking van Schriftgegevens uit Genesis 1-2 met betrekking tot de man-vrouw verhouding.
6. Vermoedelijk als gevolg van het onder 5. gestelde geeft het rapport te weinig aandacht aan de vraag in hoeverre uitspraken (bijvoorbeeld van Paulus) die misschien contextbepaald zijn, maar liggen in het verlengde van gegevens uit Gen. 1 en 2, toch ook richtinggevend kunnen en moeten zijn voor onze context.

We menen dat vragen als hierboven bedoeld (punt 5 en 6) beantwoord moeten worden voordat geconcludeerd kan worden dat de ambten van ouderling en predikant, zoals wij die kennen, kunnen worden opengesteld voor zusters. (..)”

In twee stappen willen we op het bovenstaande ingaan:

Eerst brengen we enkele ons inziens relevante bijbelse gegevens uit ons rapport naar voren voor de verhouding tussen man en vrouw.

Vervolgens verantwoorden we waarom we zo terughoudend zijn om uit het als eerste geschapen zijn van Adam allerlei concrete normen af te leiden.

2.4.1 Relevante gegevens

Inderdaad heeft onze commissie slechts summier uitgewerkt hoe de Schriftgegevens betreffende de verhouding tussen man en vrouw in onze situatie toegepast moeten worden. De reden hiervoor is, dat we niet dieper op de materie in wilden gaan dan voor het voldoen aan onze opdracht noodzakelijk was. Dat betekent niet, dat een dergelijke uitwerking niet heel zinvol zou zijn. Aanzetten daartoe staan her en der over ons rapport verspreid. Hieronder willen we bij twee daarvan de vinger leggen.

1. In het hart van deze uitwerking staat 1 Kor. 11:3: “*het hoofd van iedere man is Christus, het hoofd der vrouw is de man en het hoofd van Christus is God.*”, zie 7.4.2. Essentieel in dit vers is volgens ons niet het hoofd-zijn van de man (zie 7.2.2.4), maar de onderdompeling van de verhouding tussen man en vrouw in de openbaring van God in Christus. “De bijzondere verhouding waarin God en Christus tot elkaar staan, mag voor man en vrouw het oriëntatiepunt zijn.”, zo beklemtonen we (zie ook 7.5.4). Ons inziens is er voor de verhoudingen tussen man en vrouw in kerk en samenleving geen relevanter, mooier en tegelijk kritischer Schriftgegeven te vinden.

Beide deputaatschappen zijn aan dit punt voorbij gegaan. Waarschijnlijk komt dat, omdat zij zo graag hadden gezien dat ons rapport Gen. 1 en 2 en - in het verlengde daarvan - het hoofd-zijn van de man als normatief uitgangspunt voor de bezinning zou hebben genomen. Dat is hun goed recht. Maar laten we dan toch eerst markeren dat met de onderdompeling van de man-vrouw verhouding in de Christusopenbaring het meest relevante dat de Schrift over de verhouding tussen man en vrouw te zeggen heeft naar voren is gebracht.

We beseffen dat de uitdrukking ‘onderdompeling in de Christusopenbaring’ rijkelijk abstract klinkt. Het wordt wat concreter als we hierbij ook de beeldspraak betrekken die Paulus gebruikt in Ef. 5:22vv: *“Vrouwen weest aan uw man onderdanig als aan de Here, want de man is het hoofd van zijn vrouw, evenals Christus het hoofd is van zijn gemeente; Hij is het die zijn lichaam in stand houdt ...Mannen, hebt uw vrouw lief, evenals Christus zijn gemeente heeft liefgehad...”* Paulus betreft hier de huwelijkse verhouding op het grote heilgeheim waarvan hij spreekt in Ef. 1 - 3. De omgang tussen man en vrouw wordt geheel geplaatst in het kader van de omgang van Christus en zijn gemeente; de verhouding tussen deze Bruidegom en Zijn bruid vormt het voorbeeld waaraan man en vrouw zich te spiegelen hebben.

Hoe echter kunnen we met dit gegeven werken in christelijke huwelijken, waarin noties als ‘hoofd’ en ‘onderdanigheid’ niet meer functioneren? Ons inziens hoeven we niet op gelijke wijze als Paulus te spreken over de man als het hoofd en de vrouw als degene die daaraan onderdanig heeft te zijn. Maar wel dienen mannen en vrouwen allebei aangespoord te worden om in hun huwelijk elkaar onderdanig te zijn als aan de Here en elkaar lief te hebben, zoals Christus zijn gemeente liefheeft. Dit is wat wij bedoelen met het ‘onderdompelen van de verhouding tussen man en vrouw in de Christusopenbaring’. Hoe de maatschappelijke context ook is, altijd zullen man en vrouw hun onderlinge verhouding moeten meten aan de hoogste maatstaf die daarvoor bestaat, te weten de liefde tussen de Vader en de Zoon en de liefde tussen de Here en Zijn gemeente.

2. Een ander relevant gegeven voor onze visie op man en vrouw vinden we op pag. 77 van ons rapport. Nadenkend over het normatieve van ‘de schepping’ stelt ons rapport daar: *“Een wijs mens verheugt zich in de door God geschapen orde, wil daaraan recht doen en houdt daarmee volop rekening bij de inrichting van het leven.”* Deze stelling hebben we niet concreet uitgewerkt, maar ze is wel degelijk van betekenis voor de bezinning op de verhouding tussen man en vrouw (zie ook pag. 102-103). De orde en het onderscheid die de HERE in de schepping heeft aangebracht zijn heilzaam en goed. Ook hebben man en vrouw een natuurlijke aanleg, die tot gevolg heeft dat zij zowel eender als anders zijn. Daarin wordt Gods wijsheid zichtbaar. De deputaten GKV tekenen hierbij aan (5.3.c op pag. 7): *“Is er tegen de achtergrond van Gen.1-2 echt niet meer te zeggen?”* Laten we de betekenis van wat hier staat echter niet onderschatten. In de context van onze samenleving, waarin een emancipatoir streven aanwijsbaar is (geweest), dat erop neerkomt dat man en vrouw in principe onderling uitwisselbaar zouden moeten zijn, lijkt ons hiermee iets heel wezenlijks gezegd.

In het verlengde hiervan stellen wij, dat het als eerste geschapen zijn van Adam niet zonder betekenis is (zie pag. 96, verg. pag. 30). Daarmee bedoelen we dat Gen. 2 iets onder woorden brengt, dat zich alle tijden door in Gods schepping lijkt te manifesteren, namelijk dat in grote lijnen voor mannen en vrouwen verschillende rollen in gezin en

samenleving zijn weggelegd. We beseffen, dat het moeilijk en zelfs hachelijk is dit te benoemen, omdat er naast algemene regels ook vele uitzonderingen daarop zijn. We beseffen ook dat nooit helemaal opgeklaard zal worden in welke mate hierin de zondeval doorwerkt. Maar gedacht zou bijvoorbeeld kunnen worden aan het gegeven, dat mannen nog altijd met veiligheid en kracht geassocieerd worden en vrouwen met geborgenheid en tederheid.

Met het op deze wijze laten functioneren van ‘het eerste zijn van Adam’, hopen we enige ontspanning te bewerken. Met emancipatie kan zo verkramppt worden omgegaan. Alsof onze samenleving pas dan rechtvaardig is ingericht als er evenveel mannen als vrouwen in de zorg, in het leger, in de top van het bedrijfsleven, in de politiek, of in een kerkelijk ambt zitten. Maar in het licht van Gen. 1 en 2 mogen we zeggen: “Man en vrouw relax, wees jezelf en volg de roeping die God krachtens de aan jou toebedeelde gaven en mogelijkheden met je voorheeft!”

Dit betekent echter niet dat we het als eerste geschapen zijn van Adam beschouwen als een *normatief* gegeven, waaruit voor man en vrouw allerlei concrete richtlijnen voortvloeien.

2.4.2 ‘Adam eerst’: een normatief gegeven?

Uit ‘het eerste zijn van Adam’ leiden wij niet af dat een vrouw nog ‘heer’ tegen haar man moet zeggen, hem onderdanig moet zijn, een hoofdbedekking moet dragen, er tijdens gemeentelijke samenkomsten het zwijgen toe moet doen, in kerk en maatschappij geen ambt mag bekleden etc.. Meerdere keren geven de deputaten GKV aan, dat ze uitwerkingen als deze - dat is niet hetzelfde als deze uitwerkingen! - missen. Hieronder zetten we nog eens op een rijtje waarom we dat niet hebben gedaan.

1. Hoewel het als eerste geschapen zijn van Adam betekenis heeft, staat voor ons niet vast dat het een *normatief* gegeven is in die zin, dat het ons verplicht daaruit allerlei concrete richtlijnen af te leiden. Hier zijn zowel exegetische als hermeneutische gronden voor.

Voor wat betreft het eerste: zegt H.G.L. Peels niet terecht, dat de prioriteit van de man *verhalenderwijs, meer impliciet* verkondigd wordt in Gen. 2 (zie hoofdstuk 4, noot 25)? En vooralsnog hebben de (ons uit de geraadpleegde literatuur bekende) vragen die de deputaten naar aanleiding van Schriftgegevens uit Gen. 1-3 aan ons rapport stellen (par. 5.1), bepaald niet zoveel argumentatieve kracht, dat ze ons op andere gedachten hebben gebracht.⁷ De stappen die hier vaak van Schriftgegeven naar *bedoeling* worden gemaakt zijn volgens ons niet overtuigend. Zie o.a. ons rapport op pag. 28 over het woord ‘hulp’ in Gen. 2.

Voor wat betreft de hermeneutische gronden verwijzen we naar de behandeling van het thema ‘scheppingsorde’ in 6.3.1.

2. Maar Paulus zelf leidt in 1 Kor. 11 en 1 Tim. 2 toch allerlei richtlijnen af uit het eerste zijn van Adam? Dat is maar de vraag. Het is immers op goede gronden verdedigbaar, dat Paulus in deze bijbelgedeelten een heel andere doelstelling heeft dan het handhaven van het hoofd-zijn van de man. Het punt is: “Verzet Paulus zich in 1 Kor. 11 tegen het met onbedekt hoofd profeteren, omdat dat een aantasting is van de scheppingsorde, of brengt hij de scheppingsorde ter sprake, om te

⁷ In ons rapport is overigens al het materiaal aanwezig om de door de deputaten in 5.1 onder punt 1, 3 en 4 gestelde vragen te beantwoorden. Het is te vinden onder de behandeling van de ter zake doende Schriftgegevens in respectievelijk 4.3.2.2, 4.3.3.3 en 4.3.3.2.

voorkomen dat vrouwen met onbedekt hoofd bidden en profeteren? Anders gezegd: is het handhaven van de scheppingsorde Paulus' *doel*, of is het beroep op de scheppingsorde *middel* tot het bereiken van een ander doel, te weten te voorkomen, dat vrouwen door met onbedekt hoofd te profeteren hun hoofd en zichzelf en de gemeente van Christus, dus Christus zelf, schande en schade aandoen?" (4.6.3.1, pag. 44) Op basis van exegetische kunnen wij geen eenduidig antwoord in de ene of de andere richting te geven. Wel menen we dat er deugdelijke argumenten voor zijn aan te voeren, dat de wijze waarop Paulus Gen 1 en 2 in zijn vermaan verwerkt, sterk door de context bepaald is (4.6.3.1, pag. 44-45, 7.2.2 en 7.2.3).

3. Gesteld overigens, dat het als eerste geschapen zijn van Adam wèl een normatief gegeven zou zijn, dan zouden we werkelijk niet weten hoe we dat in onze (ook kerkelijke) cultuur een geloofwaardige, concrete invulling zouden moeten geven. Wij verantwoorden dit op pag. 99 en 100 en gaan daar behoorlijk uitvoerig in op de vraag "in hoeverre uitspraken (bij voorbeeld van Paulus) die misschien contextbepaald zijn, maar liggen in het verlengde van gegevens uit Gen. 1 en 2, toch ook richtinggevend kunnen en moeten zijn voor onze context." Wij zouden de kerken willen uitnodigen dat deel van ons betoog (het wordt voorbereid op pag. 71) bij de overwegingen hierover te betrekken. Onze overtuiging op dit punt is: in een samenleving en in kerken als de onze kunnen we wel in theorie het hoofd-zijn van de man als normatief uitgangspunt nemen, maar de prijs die we hiervoor moeten betalen is heel hoog, te weten het verlies van geloofwaardig Bijbelgebruik.
4. Denkend aan de raad van Gamaliël, tenslotte, mogen we er van uitgaan dat 'het eerste zijn van Adam' zich vanzelf zal laten gelden, ook als we daaruit niet allerlei concrete richtlijnen uit afleiden.

Tenslotte nog iets over de zorg die de deputaten CGK uitspreken (pag. 2), "namelijk, dat de hermeneutische keus van het rapport tot gevolg heeft, dat een aantal schriftgegevens niet in hun bedoeling opengaan, maar als voor ons niet relevant kunnen worden terzijde gesteld." We bestrijden met klem, dat in het rapport ook maar één Schriftgegeven als niet relevant terzijde wordt geschoven. Wij benadrukken herhaaldelijk dat elk Schriftwoord van God is ingegeven en daarom relevant voor ons. Dit is geen lippen-dienst, zoals uit het bovenstaande blijkt.

Juist in dit verband mogen we de Christelijke Gereformeerde Kerken vragen te reageren op de uitvoerige behandeling in ons rapport (zie 4.5.3) van de wijze waarop in *Vrouw en ambt* het profetische en ook verdere functioneren van vrouwen in het Nieuwe Testament als niet relevant voor de bezinning op de vrouw in het ambt terzijde worden geschoven.

2.5 Ambtsopvatting

Een punt dat tijdens de besprekingen op de kerkenraden, regio's en LV zeker aan de orde zal komen is de vraag of de aansluiting van ons rapport bij de onder ons geldende ambtsopvatting wel een juiste keuze is. De deputaten GKV betwijfelen dit. Omdat onze verantwoording op dit belangrijke punt nogal kort is geweest, willen we daar nu iets meer over zeggen.

Hoewel het met het oog op heel andere vragen - bijvoorbeeld die van gemeenteopbouw - uiterst zinvol zou kunnen zijn om de onder ons geldende ambtsopvatting aan nader onderzoek te onderwerpen, was en is onze mening dat hier voor de kwestie van 'de vrouw in het ambt' uiteindelijk weinig tot geen winst te boeken valt.

Allereerst blijkt uit de nieuwtestamentische gegevens dat de oudste een leidinggevende functie bekleedde, die zonder een bepaald gezag niet denkbaar is. De oudste wordt getypeerd als een herder, zie Hand. 20:17 en 28vv, Ef. 4:11 en 1 Pet. 5:1-4. Het beeld sluit aan bij het Oude Testament (zie onder meer Ez. 34). De beeldspraak veronderstelt dat iemand leiding geeft aan (1 Tim. 5:17), verantwoordelijkheid heeft voor ('rekening afleggen', Hebr. 13:17a) en zorg draagt voor ('waken') een groter geheel. Tevens laat het beeld proeven op welke wijze iemand leiding heeft te geven. Dat de oudsten een bepaald gezag hebben, kan opgemaakt worden uit termen als 'gehoorzamen' (Hebr. 13:17) en 'onderwerpen' (1 Petr. 5:5). Ook al kan geen is-gelijk-teken zetten tussen de taak van de oudste en die van predikant en ouderling, zij vertonen hierin een overeenkomst, dat in elk van deze taken iets zit dat door de Nederlands Geloofsbelijdenis wordt getypeerd als 'regeren' (zie 3.2.1).

Ten tweede is een bezinning op de ambten volgens ons een omtrekkende beweging die langs het eigenlijke punt heengaat. Het punt in geding is niet, of de ambten die wij kennen geheel corresponderen met 'de ambten' zoals het Nieuwe Testament die kent. Het punt in geding is ook niet wie welke taken in de gemeente uitoefent. Ook al zouden mannen en vrouwen door een herwaardering van het charisma in de gelegenheid gesteld worden om taken te vervullen die voorheen uitsluitend aan ambtsdragers toebedeeld werden - onze commissie juicht deze ontwikkeling toe - dan nog keert op een ander niveau de problematiek van de vrouw in het ambt terug. Immers, zolang er leidinggevende functies in de gemeente zijn die gepaard gaan met een bijzondere verantwoordelijkheid voor het geheel en bijzondere bevoegdheden - bijvoorbeeld die om iemand af te houden van het heilig avondmaal, of om iemand tot een bepaalde taak aan te stellen, bevoegdheden die niet zonder gezag gedacht kunnen worden - zal de discussie of vrouwen deze functies mogen vervullen actueel blijven. Het punt in geding immers is of vrouwen, in het licht van Paulus' voorschriften betreffende het functioneren van vrouwen in de gemeente, al dan geen leiding aan het geheel van de gemeente mogen geven, inclusief de bevoegdheden en het gezag die daarmee gepaard gaan. Omdat 'regeren' en wat daaronder valt in onze kerken tot het ambt van de predikant en ouderling behoort, mag naar onze overtuiging de vraag of vrouwen het ambt van ouderling of predikant mogen bekleden wel terdege aan de Bijbel gesteld worden.

2.6 Conclusies

Hoewel wij bij de deputaten GKV een zekere openheid proeven voor de vragen die ons bezighouden en hoewel hun reactie ons geholpen heeft één en ander helderder te krijgen, is de brug tussen ons rapport en de reacties die we van deputaten GKV en CGK ontvingen bepaald nog niet geslagen.

We verklaren dit uit de volgende factoren.

1. Ten aanzien van wat met behulp van exegese bereikt kan worden proeven wij bij de deputaten GKV een optimisme, dat wij niet delen.
2. Hoewel het als eerste geschapen zijn van Adam betekenis heeft, staat voor ons niet vast dat het een *normatief* gegeven is in die zin, dat het ons verplicht daaruit allerlei concrete richtlijnen af te leiden.

Verder, gesteld dat het als eerste geschapen zijn van Adam wèl een normatief gegeven zou zijn, dan zouden we werkelijk niet weten hoe we dat in onze (ook kerkelijke) cultuur een geloofwaardige, concrete invulling zouden moeten geven.

3e Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:

Reactie van deputaten CGK en antwoord op de reacties van deputaten GKV en CGK

3. We missen zowel bij de deputaten CGK als de deputaten GKV de gevoeligheid voor een wezenlijk aspect van ons rapport: het feit dat op talloze wijzen de emancipatie van de vrouw onder ons zijn beslag heeft gekregen en de ingrijpende hermeneutische vragen die hiermee samenhangen.

Als commissie zien we in de van de deputaten GKV en CGK ontvangen reacties geen redenen om de hoofdconclusie van ons rapport te wijzigen. Dat geldt ook voor de deelconclusies die daaraan ten grondslag liggen en voor de adviezen die we deden voor de behandeling van ons rapport door de LV 2004.

2.7 Nawoord

De deputaten CGK en GKV hebben in hun reacties de belangrijkste conclusie van het rapport *Vrouwelijke ouderlingen en predikanten?* afgewezen. Uit ons uitvoerige antwoord mag blijken dat wij die reacties serieus overwogen hebben. Het is daarbij een feitelijk gegeven, dat we als commissie in dit stadium geen toenadering van standpunten kunnen bewerkstelligen. Dat weerhoudt ons er echter niet van om hier ons vertrouwen uit te spreken, dat we als kerken in de toekomst in menig opzicht nog verder met elkaar kunnen en zullen komen.

Van groot belang vinden we, dat er fundamentele punten van herkenning zijn gebleven (zie 2.2). Verder signaleerden we dat er binnen zowel de CGK als de GKV hermeneutische visies in ontwikkeling zijn, die nauwe verwantschap vertonen met de in ons rapport geformuleerde (2.3.3). Binnen het voortgaande gesprek daarover komt ongetwijfeld de bezinning op zowel de exegetische als de hermeneutische vragen, die wij aan de orde stellen, terug (zie 2.3.3). Dat geldt ook voor de vragen rond het hermeneutisch functioneren van 'de oriëntatie op Christus' en van 'de schepping' in ons rapport (zie 2.4.1 en 2.4.2).

Naar onze overtuiging zullen daarom deze eerste - door ons zeer gewaardeerde - reacties die wij vanuit de CGK en GKV ontvingen, geen definitieve posities ten opzichte van ons rapport blijken te zijn vanuit die kerken. Daarom sluiten we af met het uitspreken van de hoop, dat het dringend gewenste gesprek onder gereformeerden over de hermeneutische vragen waarvoor we samen staan, in de toekomst een grondig en breed opgezet vervolg zal krijgen.

3^e Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:**Reactie van deputaten CGK en antwoord op de reacties van deputaten GKV en CGK**

Bijlage: Errata op het 1^e rapportBetreft: Rapport *Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?* Code LV2004.25.4 (versie april 2003; zoals toegezonden aan de NG-kerken)**Tekstuele veranderingen zijn weergegeven in vette letters**

blz.

43	voetnoot 53	1 Tim. 2:2
46	2 ^e en 3 ^e regel boven de voetnoten	Vervang “Tevens staat vastzijn eigen vrouw.” door
Ook staat er dat de man het hoofd is van de vrouw (Grieks: tès gunaikos).
102	voetnoot 34	<i>Deel 1b, Leviticus</i> , Barendrecht 1963 en in Deel 1c, Numeri, Deuteronomium, Barendrecht, 1966
125	onder <i>Amsterdam-Centrum</i>	De kerkenraad heeft in 1996 besloten het ambt van ouderling niet open te stellen voor vrouwen. Bijgevoegd is
133	1 ^e regel onder <i>Eigen gemeente</i>
3 ^e regel onder <i>Eigen gemeente</i>	voor openstelling van het diakenambt...
de openstelling voor vrouwelijke diake-
nen geëffectueerd.
176	Vonk C., <i>De Voorzeide Leer. Deel 1b, Leviticus</i> , Barendrecht 1963	
	Vonk C., <i>De Voorzeide Leer. Deel 1c, Numeri, Deuteronomium, Barendrecht 1966</i>	